

Kommentar

Hydro og dalen som forsvant

De mistet viktige nærings- og naturområder over natta. Nå overkjører Solberg-regjeringa den samme fjellbygda igjen. Det er uholdbart.

Ikke vakkert: Lav vannstand i dalen, der 2000 geiter og over 100 kyr en gang beitet. Foto: Rødal info.

Publisert: 22.08.21, 11:00

👤 Eva Nordlund
Kommentator

Det var en gang en fjelldal med 18 støler og 100 driftsbygninger. Dalen var avgjørende viktig som næringsgrunnlag for mange familier i fjellbygda.

Det kunne være 2000 geiter og over 100 kyr på stølene i dalen. Stølsdrifta ga førsteklasses ku- og geitemelk. Den milde, gode geitosten fra fjellbygda ble berømt.

Men én dag forsvant hele dalen.

Næringsgrunnlaget, 18 støler med 100 driftsbygninger, forsvant over natta. Det var i midten av mai 1966, da Hydro stengte lukene i den 90 meter høye muren som demmet opp Storelva og Valldalsvatnet i Rødal. Vannet steg umiddelbart.

Alt var ekspropriert. Alt ble lagt under vann. Fjelldalen ble vannmagasin for storsamfunnet. For Hydro.

Og fjellbøndene? De fikk erstatning ene og alene ut fra inntjeningen på stølen. "Det kunne dreie seg om en 4000 kroner i året på det meste", sier Oddbjørn Lynghammar fra Røldal.

Erstatningen strakk ikke langt. Familiene som storsamfunnet fordrev fra Valldalen og andre steder i Røldal, satt igjen med smerten over å bli fratatt næringsgrunnlag og natur. Smerten over å bli overkjørt og skaltet og valt med.

Hydro begynte tidlig å sikre seg fallrettighetene rundt Røldal. I 1962 startet kraftutbygginga, da hadde Hydro sikret seg alt. Kommunene Røldal og Suldal forhandlet fram noen erstatninger for næringsgrunnlag og arealer som kraftanleggene la beslag på.

Grunneierne forhandlet for seg. "Men Hydro satt i førersetet", sier Lynghammar.

Ikke minst på grunn av det dramatiske tapet av Valldalen, var det lenge motstand i kommunen. Men til slutt ble utbygginga akseptert i kommunestyret, fordi den "ville tena folk og land nasjonalt". Gi arbeidsplasser. Krafta skulle til Hydro Aluminium, Karmøy, [opprinnelig Alnor, eid av kanadiske Alcan, senere overtatt av Hydro] som ble etablert i 1963, med et aluminiumverk for produksjon og et valseverk for foredling. [Hydro solgte valseverket på Karmøy til KPS Capital Partners den 5. mars 2021.]

"**Men de gamle** ville ikke høre snakk om kraftutbygginga etterpå. Det var for vondt", sier Oddbjørn Lynghammar, som har sine røtter i Lynghamrane i Røldal. På en gård Hydro bygde ned.

"**Far min glemte aldri** røveriet av farsgarden i Lynghamrane. Han var født der. Der hvor kraftstasjonen i Lynghamrane ligger i dag", sier Lynghammar da jeg møter ham, Olav S. Rabbe og flere andre fra fjellbygda.

Men hvorfor dveler ved dalen som forsvant i 1966 nå?

Fordi røldølingene står i en ny kamp for lokalsamfunnet. Kampen mot det som omtales som "det store kraftranet i Norge 2021".

Hydros kraftkonsesjon utløper i 2022, og hjemfall skulle utløses. Konsesjonen for Røldal og Suldal Kraft, som Hydro eier over 95 prosent av, er fra 1962. Slike konsesjoner gjelder for 60 år.

Hjemfalls-ordningen innebærer at "kraftrettighetene faller hjem" til staten, til lokalsamfunnet og fellesskapet. Men Hydro "går bakveien". Hydro Energi AS har slått seg sammen med Lyse Produksjon AS og Lyse Kraft DA. I fjor søkte Hydro/Lyse om å få overta Hydros (Røldal og Suldals Krafts) konsesjon, uten ordinær konsesjonsbehandling – og *til evig tid*.

Solberg-regjeringa lar Hydro/Lyse slippe hjemfall, og lar den gamle konsesjonen vare evig.

"**Dermed vil Hydro** og 14 kommuner rundt Stavanger høste en milliard-inntekt hvert år til evig tid. Mens fjellbygdene som har naturressursene og lever med alle ulempene,

er oversett og ekskludert", forklarer Olav S. Rabbe, som er leder i Røldal Grunneigarlag.

Først forsvant altså næringsgrunnlaget, stølene, 100 driftsbygninger, en gård, elver og fosser i Røldal. Lokalsamfunnet gjorde det beste ut av det, knuget videre. Dersom Hydro/Lyse ikke tas i kragen, slipper de unna dagens krav til ivaretagelse av natur og miljø. Lokalsamfunnet får alle ulemper, men ingen inntekter.

Røldølingene tynes for andre gang.

Olav S. Rabbe viser til formålsparagrafen i vannfallsrettighetsloven: "*Landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten. Dette skal sikres gjennom offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.*"

"**Røldal og Suldal** kan ikke ekskluderes fra allmennheten, men må få sin rettmessige del. Ullensvang og Suldal må sikres eierskap i kraftanleggene. Konesjonen må fornyes og gi rom for avgjørende forbedringer for natur og miljø", sier Rabbe.

Hydro produserer rundt 3,2 TWh i året ved Røldal-Suldal. Basert på neddemte daler, tørrlagte fosser og regulerte vann. Basert på at viktige nærings- og friluftsområder er utilgjengelige. Basert på naturødeleggelser.

Det er urimelig om Hydro/Lyse ufortrødent skal fortsette å høste milliardvis av kroner av naturressursene i Røldal og Suldal til evig tid – uten å dele. Ett sted må grensa for mangel på respekt for lokalsamfunn gå. Ikke minst for ei rødgrønn regjering.

Emneord til denne artikkelen

Motkultur: Næringsliv og økonomi Motkultur: Politikk og distrikt